

PROHLÁŠENÍ

k hrozcí změně zákona o pobytu cizinců a zákona o azylu¹

Do Poslanecké sněmovny dorazila v dubnu 2007 další rozsáhlá novela zákona o pobytu cizinců a zákona o azylu². V desítkách stránek textu této novely je i řada změn, které by měly velice negativní dopad na život cizinců a jejich českých rodinných příslušníků, jakož i na standard lidských práv v ČR.

Jedná se zejména o následující tři navržené změny zákonů:

1) Dramatické zhoršení zacházení s cizinci, kteří jsou manžely českých občanů

a) Navrhovaná změna cizineckého zákona má **cizincům, kteří jsou manžely českých občanů, odejmout právo na získání trvalého pobytu** (§ 87h). Nově by manželé českých občanů měli možnost získat pouze pobyt přechodný (tedy nižší pobytový status, který v současnosti mají manželé občanů jiných států EU – např. ruská manželka Slovákka pracujícího v ČR) a **až po dvou letech** by měli možnost získat **pobyt trvalý**.

O kolik manželství se vlastně jedná?

V průměru uzavírali v letech 1996 až 2005 čeští občané s cizinci cca **4600 manželství každý rok** což představuje téměř **9% všech uzavřených sňatků v ČR**. Nejčastěji šlo o občany Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu a USA. Za toto desetileté období uzavřeli čeští občané celkem **45 959 smíšených manželství** (Český statistický úřad, 2006).

Tato novela by měla pro smíšená (binacionální) manželství mj. **následující negativní právní důsledky**:

- smíšená manželství v prvním roce svého většinou ztratí nárok na dávky státní sociální podpory jako je přídavek na dítě, sociální příplatek nebo příspěvek na bydlení. Pokud se tedy do smíšeného manželského páru v prvním roce pobytu cizince v ČR narodí dítě, nebudou mít rodiče nárok získat porodné ani rodičovský příspěvek na dítě;
- mnoho manželů českých občanů nebudou zdravotně pojištěni (např. cizinky-ženy v domácnosti budou odkázány jen na komerční zdravotní pojištění, které s nimi ale pojišťovna nemusí uzavřít, což je obvyklé zvláště tehdy, je-li pojištěnec opravdu nemocný). Je tedy možné, že nejedna cizinka si bude muset svůj porod, tedy narození českého občana, platit sama (viz § 2 zákona č. 48/1997Sb. o veřejném zdravotním pojištění);

Co by tedy čekalo například Američanku, která by v prvním roce od svého manželství s českým občanem porodila v Praze dítě?

- zaplatit za **porod** zhruba **15 000 Kč** (pro cizince z EU 10 000 Kč)
- před porodem složit **zálohu 100 000 Kč** (pro cizince z EU 50 000 Kč), ze které se pak uhradí předporodní i poporodní péče, porod a případné nadstandardní služby

¹ Připravila **Poradna pro občanství, občanská a lidská práva a Multikulturní centrum Praha**

² Sněmovní tisk 191, viz <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=191>

- manželé nebudou mít nárok na stavební spoření (§ 4 zákona č. 96/1993 Sb. o stavebním spoření);
- nebudou moci nakupovat nemovitosti (§ 17 devizového zákona);
- manželé českých občanů by mohli mít problém být zaměstnáni bez pracovního povolení – vydání tohoto povolení trvá přinejmenším 2 měsíce a stojí nejméně 2 500 Kč, při změně zaměstnání budou muset vyřizovat nové pracovní povolení (viz § 3 a § 85 násl. zákona č. 435/2004Sb. o zaměstnanosti, zákon je velmi nejasný);
- o 2 roky se prodlouží i jejich čekací doba na možné získání státního občanství.

Tato novela je ze strany cizinecké policie a Ministerstva vnitra odůvodněna tím, že je třeba bojovat proti tzv. fingovaným manželstvím. S tímto argumentem ovšem nelze souhlasit, a to z těchto důvodů:

- zneužívá-li někdo určitý institut, nesmí to být důvodem, aby za to byli potrestáni všichni;
- cizinecká policie má již nyní právo i povinnost fingovaná manželství odhalovat a rušit povolení k pobytu, která byla na základě takových manželství udělena. Toto prošetřování „fingovanosti“ sňatku zajisté stojí určitou energii a čas: je třeba manžele odděleně vyslechnout, prověřit jejich tvrzení, popř. se i dotázat sousedů, známých a nakonec zdůvodnit zamítavé rozhodnutí. Lze se domnívat, že policisté si touto změnou zákona, která zásadně ovlivní životy nejen cizinců, ale i jejich českých partnerů, chtějí především usnadnit svou práci;
- tato změna zákona sama o sobě k odhalení fingovaných sňatků nikterak nepřispěje, pouze je na dva roky zkomplikuje. Pokud si policie nedá s odhalováním fingovaných manželství práci, tak i fingovaní manželé získají po dvou letech trvalý pobyt bez problémů.

Skutečným cílem a důsledkem novely je tedy zřejmě **usnadnění práce pracovníkům cizinecké policie a posílení jejich moci nad cizinci a nad jejich českými manžely**. Podřazení povolování pobytu manželům pod formulaci *humanitární důvody* může posílit **netransparentnost práce cizinecké policie a nebezpečí úplatkářství**.

Návrh novely je v rozporu s následujícími zásadami a principy:

- nediskriminace a rovného zacházení: manželé občanů jiných členských států EU (např. alžírská manželka Francouze pracujícího v ČR anebo ukrajinský manžel Slovenky studující v ČR) budou mít **vyšší práva** než manželé a manželky českých občanů, ačkoli pro to není ospravedlnitelný důvod – jedná se tedy de facto o **neodůvodněné zvýhodnění cizinců z EU oproti českým občanům**;
- podpora rodin českých občanů: stát na jedné straně vydává mnoho prostředků na podporu rodin, ovšem zde vláda navrhuje razantní snížení práv smíšených rodin (až 4600 rodin ročně), a to právě v prvních letech trvání manželství, kdy mladé rodiny potřebují největší podporu
- stabilita právního řádu a právní jistota: zákon o pobytu cizinců je úředníky cizinecké policie a Ministerstva vnitra zcela účelově měněn a dále a dále znepřehledňován;
- neodůvodněné vybočení z osvědčené tradice českého cizineckého práva: manželé českých občanů dostávali trvalý pobyt již od vzniku institutu trvalého pobytu v roce 1992. Podobně jako v německém a rakouském právu, byla jedním z mála pevných bodů českého cizineckého práva silná úcta k rodinným vazbám českých občanů
- transparentnost fungování veřejné správy: novela by posílila nekontrolovatelnost práce cizinecké policie;

- integrace cizinců: manželé českých občanů jsou ti cizinci, do nichž by se nejvíce měla investovat pomoc při jejich integraci do české společnosti, neboť je u nich největší pravděpodobnost, že se v ČR usadí natrvalo.

b) Z navrhované změny § 87k plyne, že **smíšená manželství českých občanů a cizinců budou muset policii nejen předkládat svůj oddací list, nýbrž ještě aktivně dokazovat, že jejich manželství není fingované!** Místo toho, aby policie v podezřelých případech věc prošetřovala z vlastní iniciativy, tak stát nakládá na manžele povinnost, aby přinesli důkazy o povaze svého soužití.

Každé manželství, tedy i manželství českých občanů a cizinců, by mělo být posuzováno jako opravdové manželství, pokud neexistuje důvodné podezření, že jde o manželství fingované. Novela zákona hodlá toto obrátit a nahlížet na **každé smíšené manželství** jako na **podvod** do chvíle, než manželé sami prokáží, že jejich soužití je opravdové.

Jak je to se smíšenými páry jinde v Evropě?

V porovnání se zeměmi EU je dosavadní česká úprava k cizincům vstupujícím do svazku s českými občany poměrně vstřícná. **Byla by proto škoda tento trend nezachovat.** Zvláště když **neexistují důkazy o tom, že by dosavadní vstřícný zákon přinášel nějaké nepříznivé dopady pro českou společnost.**

Například v Německu ovšem mohou cizinci žádat o německé občanství již po **třech** letech manželství s německým občanem, zatímco v ČR by to bylo po nové úpravě možné až za **sedm** let!

2) Změna zákona o azylu: Významný krok směrem k přeměně azylového systému v síť internačních táborů

a) Navrhovaná změna § 73 azylového zákona **posiluje právo Ministerstva vnitra zadržovat žadatele o azyl v táborech u mezinárodních letišť** anebo v jiných táborech, kam budou tito cizinci převezeni. Nově se stanoví maximální lhůta tohoto věznění až na **půl roku**. Důvodem pro umístění do těchto zařízení je přitom pouze skutečnost, že dotyčný žadatel požádal o azyl na letišti a ne ve vnitrozemí.

b) § 46a azylového zákona hodlá umožnit Ministerstvu vnitra, aby **omezilo svobodu i ostatním žadatelům o azyl**, tedy těm, kteří nejsou zadržováni na letištích. Jedním z důvodů pro omezení svobody má být skutečnost, že žadatel o azyl vstoupil do ČR nelegálně anebo se zde nelegálně zdržoval. Nutno poznamenat, že naprostá většina uprchlíků, kteří dnes přicházejí do Evropy hledat bezpečí, byli nuceni porušit pobytové předpisy cílových zemí; tak učinili často proto, že legálně by se do ČR dostat nemohli, a to bez ohledu na to, jaké jim v jejich zemi původu hrozí nebezpečí.

c) Novela v § 67 cizineckého zákona citelně **omezuje právo odmítnutých žadatelů o azyl**, kteří pobývají v ČR již déle než 4 roky a jsou často již velmi dobře integrováni do společnosti, žádat o trvalý pobyt. Toto právo přitom měli odmítnutí žadatelé o azyl jen od roku 2003.

d) Navrhované znění § 124b cizineckého zákona **ukládá policii povinnost po skončení azylového řízení odmítnutého žadatele omezit na svobodě** a to zřejmě i tehdy, pokud se žadatel o skončení svého azylového řízení nedozvěděl.

I přes určité ústupky ze strany Ministerstva vnitra oproti původním ještě restriktivnějším záměrům znamená předložená novela nebezpečný krok k tomu, aby:

- bylo se všemi žadateli o azyl jednáno principiálně jako se **simulanty**, kteří zneužívají azylový systém a jimž se má pobyt v ČR co nejvíce znepríjemnit, například vězeňskými podmínkami života;
- byli žadatelé o azyl považováni principiálně za **nebezpečí**, před kterým je třeba společnost chránit, byť k tomu současná situace nedává žádné pádné důvody;
- se azylové řízení změnilo v pouť cizinců po různých **internačních táborech** a
- vznikaly zóny, ve kterých platí **nižší standardy práv než na zbytku území ČR** a ve kterých jsou zadržováni ti, jejichž zbavení práv je zrovna politicky přípustné (pro srovnání lze zmínit plán USA internovat žadatele o azyl na nechvalně známé základně Guantanamo).

Necelých 20 let poté, co Češi sami houfně plnili uprchlické tábory v západní Evropě, se bezpečnostní složky ČR snaží uprchlíky demonizovat a udělat z nich bezpečnostní problém. Přitom je nutno si uvědomit, že uvěznění žadatelů o azyl v azylových táborech zajistí těm, kdo toto prosazují, tedy Ministerstvu vnitra ČR, více peněz ze státního rozpočtu a tím i více pracovních míst. Ačkoli se počty žadatelů o azyl přicházejících ročně do ČR stále snižují (v průměru ročně o 26% již od roku 2004), neustále se zvyšuje počet pracovníků odboru azylové a migrační politiky MV a ještě jsou občané přesvědčováni, že je třeba současnou situaci zpřísnit.

3) Zneplatňování průkazů cizinců

Navrhovaná změna § 86, 87z a 87aa (sic!) cizineckého zákona hodlá zavést institut „zrušení údaje o místě hlášeného pobytu cizince“. Z řady důvodů, mj. i z podnětu člověka, který cizince ubytovává, bude cizinecká policie oprávněna zrušit přihlášení cizince na určité adrese a přihlásit ho/ji u sebe na adrese pracoviště cizinecké policie. Toto je zcela v pořádku. Nebezpečné je přitom ovšem ustanovení, že tímto rozhodnutím policie **automaticky pozbude platnost cizincův průkaz o pobytu**. Než si cizince nalezne nové ubytování, bude tak bez průkazu. Jedná se přitom o cizince s trvalým pobytem a o cizince ze zemí EU.

K této změně je třeba poznamenat následující:

- jedná se o klasickou byrokratickou komplikaci života cizinců. Evropská unie zakazuje, aby ČR těmto cizincům rušila pobyt pouze kvůli tomu, že ztratili adresu, na níž jsou hlášeni. Policie by je ale připravila o průkazy, kterými svůj pobyt prokazují;
- čeští občané, kteří přijdou o svou adresu trvalého pobytu, jsou přihlášení na adresách svých obecních a městských úřadů a tato adresa je jim i zapsána do občanských průkazů. Není žádný důvod, aby se stejný postup neuplatnil i u cizinců, kteří zde žijí trvale anebo jsou občany EU;
- zneplatnění průkazů občanům EU je diskriminační a porušuje to také evropskou směrnici o volném pohybu občanů Unie (č. 2004/38/ES, čl. 10, 19, 20).

Během doby neplatnosti průkazu o pobytu mohou mít cizinci **problém prokazovat skutečnost, že mají povolen pobyt v ČR** (např. pro přístup k úřadům, při hledání zaměstnání, přebírání pošty či pobírání sociálních dávek) a mohou mít i problém se vstupem na území ČR.

V Praze dne 24.4.2007

S prohlášením se ztotožňují následující nevládní neziskové organizace a jednotlivci (k 11. září 2007):

Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva

Multikulturní centrum Praha

Charita Česká republika

NEzávislé Sociálně Ekologické HNUTÍ

Poradna pro integraci

Forum Ukrajinců

Ukrajinská iniciativa v ČR

Amnesty International

Most pro lidská práva

Centrum pro integraci cizinců

SOZE

Organizace pro pomoc uprchlíkům

Člověk v tísni

European Research on Religion

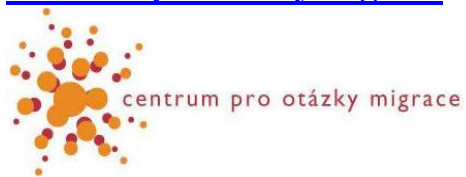

Českomongolská společnost

Poradna pro uprchlíky

Centrum pro otázky migrace

Genderové informační centrum Nora

Slovo 21

OBERIG

Gender Studies

Berkat

La Strada

Gender & sociologie SOÚ AV ČR, v.v.i.

Centrum pro studium migrace

Tolerance a občanská společnost

Múzy dětem

Pavel Uhl, advokát

Yana Leontiyeva, Sociologický ústav AV ČR

Peter Moree, ETF UK

Dana Moree, FHS UK